

پیشرفت‌های سکونت‌گاه‌های انسانی قرن بیست و یکم

محیط‌زیست - هوشمند برای شهرهای هوشمند

ویراستار: ت. ام. وینود کومار

مترجمان:

دکتر علی یدگار

فاطمه گهرخواه

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران

انتشارات زرنوشت

تهران - ۱۳۹۹

عنوان و نام پدیدآور	:	محیط زیست هوشمند برای شهرهای هوشمند/ ویراستار تی. ام. وینود کومار؛ مترجمان علی یدقار، فاطمه گهرخواه.
مشخصات نشر	:	تهران: زرنوشت، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۷۶۶ ص.
شابک	:	۰ - ۶۱ - ۷۲۷۹ - ۶۲۲ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبای مختصر
یادداشت	:	فهرست نویسی کامل این اثر در وب گاه http://opac.nlai.ir در دسترس است.
شناسه افزوده	:	یدقار، علی، ۱۳۳۷-، مترجم
شناسه افزوده	:	گهرخواه، فاطمه، ۱۳۶۴-، مترجم
شناسه افزوده	:	وینود کومار، تی. ام.، ویراستار
شماره ثبت کتاب	:	۶۱۷۳۹۵۵

انتشارات زرنوشت

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی،

کوچه مهدی زاده، شماره ۲۷، واحد ۱۹

تلفن: ۰۹۰۲۴۸۶۸۹۵۶ - ۶۶۴۲۹۶۱۵ - ۶۶۴۳۵۶۳۷

www.zarvesht.com

محیط زیست هوشمند برای شهرهای هوشمند

ویراستار: تی. ام. وینود کومار

مترجمان: دکتر علی یدقار - فاطمه گهرخواه

• چاپ اول: ۱۳۹۹ • شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه • ناشر: زرنوشت

شابک: ۰ - ۶۱ - ۷۲۷۹ - ۶۲۲ - ۹۷۸

قیمت: ۱۱۰,۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

با نام خداوند

مقدمه مترجمان

نسب، اصلم ز خاک و آب و گل	آب و گل را داد یزدان جان و دل
مرجع این جسم خاکم هم به خاک	مرجع تو هم به خاک ای سهمناک
اصل ما اصل جمله سرکشان	هست از خاکی و آن را صد نشان
که مدد از خاک مرگ بدست	از غذای خاک پیچد گردنت ^۱

در بخش سوم حماسه بزرگ هندی، «مهاباراتا»، روانی به نام یاکسا از پیرترین و خردمندترین پانداوا^۲، یودیشثیرا، می‌پرسد، بزرگترین مدعا چیست؟ پاسخی که می‌گیرد، در هزاره‌ها طنین‌انداز است: هر روز بی‌شمار انسان می‌میرند و سوراخ‌هایی که مانده‌اند، چنان می‌زیند که انگار نامیرا هستند. گویی مرگ، آن قطعی‌ترین چیز هستی، همان که عامل زندگی است، همان که باخ در کائنات درخشانش، «(BWV 56) خواهر خواب» سی‌ناه شربت به سراغشان نخواهد آمد. انگار سودای سپردن بار امانت طبیعی به آنان که در پی خواهند آمد، ندارد.^۳

قلمرویی که زمین نامیده می‌شود، مدتی است که در اثر فعالیت‌های علمی و فنی بشر، دستخوش دگرگونی‌هایی عمیق گردیده است. تحولاتی که پیامدهای فاجعه‌بار آن، حیات ما و نسل‌های آینده و نیز سایر موجودات را تهدید می‌کند.

۱ دفتر چهارم مثنوی بیت ۲۴۱۳ الی ۲۴۱۶ بر اساس نسخه قونی

۲ یکی از دو اسطوره اصلی هند باستان به زبان سانسکریت

۳ پنج برادر در مهاباراتا

۴ روولی، کارلو، نظام زمان، ترجمه: موحّد، مرزا، ناشر: فرهنگ نشر نو، ۱۳۹۸، تهران، ص ۱۵۲

در وهله نخست، به نظر می‌رسد که نتایج حاصله در زیست کره ما، صرفاً معطوف به حوزه فعالیت دانشمندان علوم و دست‌اندرکاران فنون و کارگزاران صنایع است. اما اندکی تأمل در ماهیت و محتوای این مباحث، نشان می‌دهد که آنها به زمینه‌هایی ژرف‌تر، به قلمرو فلسفه، به نگاه انسان به هستی و زمین، مربوط هستند. تردیدی نیست که مسیر کنونی علم تجربی و فنون جدید، با یک «انقلاب» در الگو و نحوه تلقی فلسفی انسان درباره خود و طبیعت، آغاز گردیده است. بسیاری رنسانس را زمان پیدایش آن می‌دانند.

یکی از افرادی که در این چرخش فکری و فلسفی، نقشی حیاتی داشت، فرانسیس بیکن، فیلسوف، حقوق‌دان، دانشمند، سیاستمدار و نویسنده انگلیسی بود. او از بانیان انقلاب علمی است. وی را پدر تجربه‌گرایی می‌دانند.

او، تفاوت انسان‌ها را در تک‌یک می‌دانست. هنر انسان را نه در کسب فضایل اخلاقی، که در مدرنیزه کردن محیط پیرامونی خویش، حتی سکولاریزه کردن طبیعت از هر گونه صبغه الهی می‌دانست. انسان مخترع، فناوری، عالم، و انسان مدرن، کعبه آمال فلسفه تجربی بیکن است. او منزلت یک فلسفه را در کاربرد آموزه‌های آن و نیز توسعه خود قلمرو انسان در طبیعت معرفی می‌کرد.^۱ بیکن انسان را مفسر و جراح طبیعت قلمداد می‌کرد. مفسری که به دلیل تفکیک حوزه‌های متافیزیکی از فیزیکی، اعتقادی به اخلاقیات زیستی و زیست محیطی، در استیلای بر طبیعت نداشته و یگانه آرزویش دستیابی به کشفیات نوین در جهان طبیعی است.

ایشان علم را همانند مرد، و طبیعت را به سان زن، تصور می‌کرد. به این بهانه همچنان که زن باید زیر سلطه مرد باشد، طبیعت نیز می‌بایست تحت تسلط علم درآید. این نگرندیزی معرفتی که در طبیعت ایجاد شده و نقش طبیعت را از مادری زنده و پرورش‌دهنده (در قرون وسطی) به وجودی بی‌جان، مرده و قابل دستکاری مبدل کرد، با روح نظام سرمایه‌داری، که همانا استثمار بود، هم‌خوانی داشت. بیکن معتقد بود که در طبیعت، اسرار گران‌بهایی وجود دارد که برای آسایش زندگی می‌بایست کشف شوند. از آنجا که طبیعت، صرفاً زبان زور و فشار را می‌فهمد، بنابراین برای افشای

این اسرار، استیلای بر آن، امری اجتناب ناپذیر است.^۱

به این ترتیب در دنیای متجدد، انسانی از انسان گرایی دوران رنسانس با شورش علیه آسمان پا به عرصه تاریخ گذاشت که هیچ پیشینه تاریخی نداشت. او، هم در بسط علم کمی به طبیعت و هم در تخریب آن، به مرحله ای رسید که در مقاطع قبلی تاریخ، نمونه ندارد. او، پرومتئوس نوین است که با آتش ربوده شده از آسمان، طبیعت را همراه خود، در شعله های خویش، می سوزاند و ویران می کند.^۲ تصور انسان از طبیعت، از اصل دچار اشکال و ابهام است. اگر تصور او از عالم فیزیکی با واقعیات موافق باشد، هماهنگ نگردد، حیات معنوی اش کاملاً فلج می شود و همین امر، پیامدهایی ویرانگر در ابعاد دیگر حیاتش، بر جای خواهد گذارد.^۳

اگر باور آوریم که همه زمین یک سلول است، باید به این نیز باور بیاوریم که این موجود زنده، توسط انسان خردمند، در حال نابودی است. یکی از مصادیق و محمل های تهدید و نابودی محیط زیست، شهر و توسعه شهری است. قرارگیری شهرها بر بستر اراضی کشاورزی و جایگاه زیست سایر جانداران، به معنای نابودی آن سرفات ها و امکانات، در صورت توسعه شهرهاست. لذا اگر قرار است تجدید نظری در ارتباط با محیط زیست و محیط زیست، ایجاد گردد، نقطه آغاز و طلایه دارش، شهرها خواهند بود.

کتاب حاضر، در راستای رسالتی این چنین، تهیه و تنظیم گشته است. در این خصوص، چند نکته را به اجمال گوشزد می نماییم:

۱. این کتاب، در زمره جدیدترین و روزآورترین اسناد در نگرش های نوین به محیط زیست و زندگانی شهری است. در انتخاب آن، با وجود محدودیت های موجد، و با دقت زیادی، مبذول گردیده تا سندی پرمحتوا، باارزش و در عین حال، نواندیش، پدید آید.

۲. کتاب حاضر، عصاره ای از تجربیات منطقه ای (و جهانی) در خصوص برنامه های زیست محیطی در شهرهای هوشمند است. می توان آن را چک لیستی از برنامه ها، پروژه ها و فعالیت هایی

1 Bacon, Francis. 2000, New Organon, Cambridge university press, London

۲ نصر، سید حسین، دین و نظم طبیعت، ترجمه: رحمتی، انشا، الله، نشر نی، تهران، ۱۳۸۶ش، ص ۲۴۴

۳ همان، ص ۲۰۸

دانست که ابتدا در اندیشه شکل گرفته و سپس، عملیاتی گردیدند. بنابراین بررسی و مطالعات آنها، می تواند به مبنایی برای تفکر و عمل در توسعه توأمان محیط زیست و شهر هوشمند، کشور بدل گردد.

۳. واقعیت این است که امروزه محیط زیست، به مهبلی برای تبلور و بروز مشکلات جهانی تبدیل شده است. مشکلات جهانی، راه حل های جهانی می طلبند. این کتاب، با مطالعات مورد تجربی شهرها و کشورهای مختلف، مجموعه برنامه های بین المللی برای اقدامات جمعی را تدارک دیده است که اساسی برای تعهد کشورهای جهان برای توسعه پایدار تمامی کره زمین است. لذا مطالب آن، می تواند نوعی سند تعهد به محیط زیست تلقی شده و میثاقی برای حفظ استمرار حق طبیعی حیات، قلمداد گردد.

۴. مقوله 'زیست محیط زیست'، نیازمند گونه های از رنسانس و بازیابی فلسفی و فکری است. چنانچه بشر کنترل خود را بر طبیعت از دست داد، اختراع چاقوها و کشتن ماموت ها، بلکه با تسلط بر ذهن انسان ها به دست گرفت. 'برانداس'، این کتاب، سودای نگاهی نو به محیط زیست، از منظر شهری دارد؛ نگاهی که معنوی است، کسانانی است، که الهی است، همان که فراموش شده است. لذا از زاویه مذاهب مختلف، به محیط زیست نگریسته است که در نوع خود، ابتکاری استثنایی و شایسته تأمل است.

۵. کتاب، نقشی دو گانه دارد. از یک سو، سندی برای برنامه ریزان و اجرای پروژه هاست. از دیگر سو، به دلیل غنای جنبه های فنی، می تواند مورد استفاده اهل فن، قرار گیرد. لذا هم برنامه ریزان و مدیران، و هم متخصصان و کارشناسان، آن را قابل بهره برداری خواهند یافت.

۶. تلاش شده است، زبان کتاب، حتی الامکان ساده و روان باشد. گرچه در مواردی، به ناچار، از ادبیات تخصصی بهره گیری شده است که دانش و تخصص خود را جهت درک عمیق آن، طلب می کند.

۷. کتاب حاضر، هشتمین مجموعه از سری کتاب هایی است که با محوریت هوشمندسازی، توسط

مترجمان آن، ترجمه، تدوین و منتشر گردیده است. این به معنای استمرار پابندی به عهد پدیدآورندگان آن، در ارائه مطالب و معانی جدید و غنی و رواج آن در میان مدیران، متخصصین و کارشناسان، به منظور استفاده در کشور ایران است.

۸. این کتاب را ده‌ها تن از برجسته‌ترین اندیشمندان جهانی، تنظیم کرده‌اند. لذا بخشی از دانش جهانی است که موضوعاتی بدیع را مطرح می‌سازد. از این حیث، شایسته امعان نظر خاص است. ۹. امیدوارم اثر حاضر، با استفاده از ویژگی ارائه مطالب نو، غنی و اجرایی، اثری در ایجاد گراشتت^۱ یابد، در برنامه‌ریزی و به‌ویژه برنامه‌ریزی توسعه شهری، بر جای گذارده و سندی برای توسعه اقلیم^۲ ایران، محسوب گردد.

۱۰. خاضعاناً به ورود نقایص خود و کتاب حاضر، اعتراف کرده و در برابر کسانی که با سودای اصلاح، به تکمیل آن، مدد نمایند. سر تعظیم فرود می‌آوریم.

دکتر علی یدقار^۱

فاطمه گهرخواه^۲

خرداد ۱۳۹۹